

Shedyakov V. E., Dr.Sc. (Sociology), Ph.D. (Economics), Prof. of Chair of Sociology and Humane Sciences (Ukraine, Kyiv), shedyakov1@gmail.com

Changing of role, methodology and resource bases of scientific reflection as a factor of realizing and using of value-semantic complexes at strategic level of information exchanges

New trends to further improve the management of compositions influenced by changes in the strategy of choice, therefore, opportunities, prospects and threats for the implementation of the system and crisis management were analyzed. The role and resource bases of the strategies in the context of the modernization process were characterized. Actual questions of organization and promotion of desirable changes were examined.

Keywords: strategy, value-semantic systems, management, reflection, information exchange.

Шедяков В. Є., доктор соціологічних наук, кандидат економічних наук, професор кафедри соціології і гуманітарних дисциплін, Державний університет телекомунікацій (Україна, Київ), shedyakov1@gmail.com

Зміна ролі, методології та ресурсних баз наукової рефлексії як чиннику реалізації та використання ціннісно-сміслових комплексів в інформаційних обмінах стратегічного рівня

Проаналізовані нові тенденції подальшого вдосконалення управлінських композицій під впливом змін у стратегії вибору, отже – можливості, перспективи та загрози для реалізації системного та кризового менеджменту. Охарактеризовані роль та ресурсні бази стратегій рефлексивної пост модернізації в контексті процесів розвитку. Розглянуті актуальні питання організації та стимулювання бажаних змін.

Ключові слова: стратегія, ціннісно-сміслові комплекси, управління, рефлексія, інформаційний обмін.

* * *

УДК 37.03

Москалик Г. Ф.
кандидат філософських наук, здобувач,
Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), 05031985@ukr.net

**ФОРМУВАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА**

Аналізується природа та сутність сучасного інформаційного суспільства з його розмаїтими інформаційними об'єктами, технологіями, знаннями, організаційними структурами тощо; автор стверджує, що таке середовище функціонує в особливому інформаційному просторі, який формує новий життєвий простір взаємодії між людьми; відзначається актуальність спроб науковців окреслити основні, фундаментальні ознаки інформаційного суспільства, необхідність уточнення поняття, природи та джерел формування інформаційно-комунікаційного середовища, зокрема, в Україні.

Ключові слова: інформаційний простір, інформаційно-комунікаційне середовище, освітнє інформаційно-комунікаційне середовище.

Інформаційно-комунікаційні технології за короткий час стали невід'ємною складовою сучасного суспільства. У багатьох країнах світу вільне володіння цими технологіями є складовою інформаційно-комунікаційного середовища, яке сприяє підвищенню якості освіти, а також удосконаленню організації не тільки навчально-виховного процесу, але й управлінню різними закладами.

Інформаційне середовище – це частина інформаційного простору (сукупність знань, що мають цінність у вигляді економічного ресурсу, який сприяє розвитку тих чи інших секторів громадського життя), яка формує найближче інформаційне оточення індивіда, є сукупністю умов, що забезпечують його продуктивну діяльність. Зокрема, у навчальному закладі формується інформаційне освітнє середовище, яке включає систему апаратних засобів, програмне забезпечення, фахівців і користувачів, бази даних тощо, які реалізують інформаційні процеси. Компонентами інформаційного

освітнього середовища є: медіатеки, сайти, віртуальні інформаційні дошки, електронні навчальні програми, методичні розробки, ресурси Інтернету та підсистеми, які забезпечують реалізацію функцій документообігу, моніторингу й управління освітою тощо. Однією з основних властивостей інформаційного середовища є, на думку І.А. Носкова, його відкритість [1, с. 34].

У 90-і рр. ХХ ст., коли відбувалося становлення базових понять інформатизації, вважалось, що інформаційне середовище – це системно організована сукупність установ, баз даних, локальних і глобальних інформаційних мереж, книжкових фондів бібліотек, система функціональної і територіальної адресації та нормативних документів, а також сукупність засобів передачі даних, інформаційних ресурсів. “Сьогодні, як зазначає В.І. Солдаткін, у психолого-педагогічних публікаціях набули поширення різні варіанти цієї категорії: “інформаційне середовище”, “інформаційно-навчальне середовище”, “інформаційно-освітнє середовище”, “інформаційно-педагогічне середовище”, “комп'ютерно орієнтоване середовище” тощо [2, с. 168]. Для характеристики сучасного інформаційного середовища на основі використання комп'ютерних і мережевих технологій для підтримки процесу навчання застосовують й інші терміни та їх варіанти. Серед них: мережеве середовище навчання (networked learning environment), інтерактивне середовище (interactive environment), віртуальне навчальне середовище (virtual learning environment), середовище дистанційного навчання (distant learning environment) тощо. Поєднати всі названі поняття можна за допомогою терміна інформаційно-комунікаційне середовище – сукупність умов, які забезпечують діяльність користувача з інформаційним ресурсом (у тому числі розподіленим) за допомогою інтерактивних засобів ІКТ, що взаємодіють із ним як із суб'єктом інформаційного спілкування й особистістю. Інформаційно-комунікаційне середовище включає безліч інформаційних об'єктів і зв'язків між ними; засоби і технології збирання, накопичення, передавання (трансляції), оброблення, продукування та поширення інформації; власне знання; засоби відтворення аудіовізуальної інформації; організаційні та юридичні структури, що підтримують інформаційні процеси. Що ж ми розуміємо під інформаційним середовищем? Згідно з Л. Є. Петуховою, це: “середовище, що постійно і все більш агресивно збільшує мотивацію підростаючого покоління до споживання контенту, що циркулює в ньому; надає доступ до ресурсів в будь-який зручний час; володіє зручним, гнучким, дружнім, інтелектуальним сервісом, що допомагає людині знайти необхідні інформаційні ресурси, дані або знання; не є емоційним, воно працює відповідно запитам людини стільки, скільки їй необхідно; наповнюється інформацією, даними, знанням з величезною, постійно наростаючою швидкістю; дозволяє організувати практично безкоштовні, зручні у часі контакти між будь-якою кількістю людей, забезпечити зручний і гнучкий обмін інформацією (причому в будь-якому вигляді) між ними; крок за кроком, стандартизує, а потім інтегрує в собі функціональність усіх попередніх, нині, так званих, традиційних засобів отримання, збереження, обробки і представлення необхідної

людству інформації, даних та знань; бере на себе все більше рутинних операцій, пов'язаних з операційною діяльністю людини (це, до речі, одна із найбільших проблем, яку людство очікує у майбутньому – “чим більше доручень – тим більше відповідальності – тим більше небезпеки залишитися без ресурсів”); одержує все більше контролю над даними та операційною діяльністю людства” [3, с. 8].

В свою чергу інформаційний простір, як зазначає О.П. Дубас, це історично сформована, забезпечена правовими гарантіями й засобами зв'язку, з найбільшою доступністю для споживача форма скоординованих і структурованих, територіально близьких і віддалених інформаційних ресурсів, котрі акумулюють результати комунікаційної діяльності людей [4, с. 227].

Інформаційний простір, постійно розширюючись і відіграючи дедалі важливішу роль у житті людей, формує новий життєвий простір у вигляді цілісного поля, усередині якого індивіди взаємодіють між собою. Специфіка його полягає в “розірваності двох рівнів буття: реального й віртуального, що зумовлює нові норми й ситуації існування. Набуваючи глобального характеру, “інформаційні технології сприяють розширенню комунікацій і формуванню єдиного комунікативного простору, у рамках якого формуються свої особливі закони та норми поведінки й світосприйняття” [5, с. 264].

У філософсько-методологічному вимірі під інформаційним простором розуміється “середовище поширення інформації в соціумі, що перебуває під впливом культурних, економічних, політичних, технологічних та інших факторів” [6, с. 24].

Як бачимо, визначення поняття “інформаційно-комунікативного середовища” є доволі дискусійним в наукових колах. Як правило науковці намагаються окреслити основні, фундаментальні ознаки інформаційного суспільства. Характерними рисами теоретичного інформаційного суспільства, є: збільшення ролі інформації і знань в житті суспільства; зростання числа людей, зайнятих інформаційними технологіями, комунікаціями і виробництвом інформаційних продуктів і послуг, зростання їх частки у валовому внутрішньому продукті; зростання інформатизації та ролі інформаційних технологій в суспільних та господарських відносинах; “створення глобального інформаційного простору, який забезпечує (а) ефективну інформаційну взаємодію людей, (б) їх доступ до світових інформаційних ресурсів і (в) задоволення їхніх потреб щодо інформаційних продуктів і послуг” [7, с. 192].

Здебільшого, суспільство вважається інформаційним, якщо: будь-хто, будь-де й у будь-який час можуть одержати за відповідну плату чи безкоштовно на основі автоматизованого доступу і систем зв'язку будь-яку інформацію і знання, необхідні для їхньої життєдіяльності і рішення особистих і соціально значущих задач; у суспільстві виробляється, функціонує і доступна будь-якому індивіду, групі чи організації сучасна інформаційна технологія; існують розвинені інфраструктури, що забезпечують створення національних інформаційних ресурсів у обсязі, необхідному для підтримки науково-технологічного й соціально-історичного прогресу, що постійно

прискорюється; відбувається процес прискореної автоматизації й роботизації всіх сфер і галузей виробництва та керування; здійснюються радикальні зміни соціальних структур, наслідком яких є розширення сфери інформаційної діяльності та послуг. Головними продуктами виробництва інформаційного суспільства є інформаційно-комунікативне середовище.

Під інформаційно-комунікаційним середовищем розуміється “сукупність знанневих, технологічних і ментальних сутностей, які в синхронній інтеграції забезпечують якісне оволодіння системою відповідних знань” [8, с. 33].

Таке середовище може забезпечуватися завдяки впровадженню нових інформаційно-комунікаційних технологій навчання (матеріали електронних конференцій, віртуальних семінарів і форумів, періодичні наукові електронні видання, персональні Web-сторінки провідних вчених і Web-сайти наукових центрів, дистанційні олімпіади, конкурси, віртуальні науково-дослідницькі лабораторії тощо) та виконувати одну, важливу для творчої особистості, функцію: допомагати адекватно оцінити власний рівень розвитку творчих здібностей.

Під інформаційними технологіями розуміють “сукупність методів і технічних засобів збору, організації, зберігання, обробки, передачі і представлення інформації, що розширюють знання людей і можливості, що розвивають їх, по управлінню технічними і соціальними процесами”. Інформаційна технологія, на думку Г. Селевко [9, с. 12], може бути реалізована в трьох варіантах: 1) як “проникаюча” (використання комп'ютера при вивченні окремих тем, розділів, для вирішення окремих дидактичних завдань); 2) як основна (найбільш значима у педагогічній технології); 3) як монотехнологія (коли навчання і управління навчальним процесом, включаючи всі види діагностики, контролю і моніторингу, спираються на використання комп'ютера).

Використання сучасних інформаційних технологій, зокрема персонального комп'ютера, формують інформаційно-комунікативне середовище, яке повинно відповідати наступним групам вимог:

1. Технічні вимоги: мультимедійні комп'ютери.
2. Програмні вимоги: програмне середовище повинно вирішувати питання безпеки (реєстрації, персоналізації, розмежування прав доступу до ресурсів), бути інтегрованим (усі навчальні компоненти повинні надаватися в природній формі), нескладним для освоєння, наповнення і модифікації, надавати можливості взаємодії, спілкування, моніторингу навчального процесу, містити режим виходу із складних становищ (експерт), надавати можливості для дистанційного навчання (on- і off-line).
3. Академічні вимоги – стосуються методичного наповнення інформаційно-комунікаційного середовища.
4. Соціальні вимоги. Оскільки користувачі інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища утворюють певну спільноту, особливій увазі необхідно приділити означеній групі вимог, яка, на наш погляд, включає культурологічний, етичний і юридичний аспекти. Йдеться, насамперед, про правила

спілкування в мережі та використання доробок інших авторів.

5. Вимоги до людських ресурсів – наявність фахівців–програмістів.

Отже, інформаційно–комунікаційне середовище включає: безліч інформаційних об'єктів і зв'язків між ними; засоби і технології збору, накопичення, передачі (транслявання), обробки, продукування та поширення інформації; власне знання; засоби відтворення аудіовізуальної інформації; організаційні та юридичні структури, що підтримують інформаційні процеси. Суспільство, створюючи інформаційно–комунікаційне середовище, функціонує в ньому, видозмінює і вдосконалює його. У свою чергу, інформаційно–комунікаційне середовище сучасного суспільства постійно детермінується досягненнями науково–технічного прогресу, вдосконалення яких відбувається в наші дні буквально в експоненційному темпі. Наукові дослідження в різних галузях переконують в тому, що вдосконалення інформаційно–комунікаційного середовища суспільства ініціює формування прогресивних тенденцій розвитку продуктивних сил, зміну структури суспільних взаємин, взаємозв'язків і, перш за все, інтелектуалізацію діяльності усіх членів суспільства в усіх його сферах і, природно, у сфері освіти. Крім того, інформаційно–комунікаційне середовище включає сукупність програмно–апаратних засобів та систем, комп'ютерних інформаційних (локальних, глобальної) мереж та каналів зв'язку, організаційно–методичних елементів системи освіти та прикладної інформації про предметну галузь. Функціонування інформаційно–комунікаційного предметного середовища визначається наступними факторами: здійсненням інформаційної взаємодії користувача (користувачів) як між собою (в рамках освітніх взаємодій), так і з екранними образами досліджуваних об'єктів, навчальними сюжетами, які відбуваються і розвиваються на базі використання розподіленого інформаційного освітнього ресурсу даної конкретної предметної області; можливістю працювати в умовах реалізації вбудованих технологій навчання, орієнтованих на навчання закономірностям даного конкретного предмету.

Сучасне комунікаційне середовище інформаційного суспільства розкривається через здійснення фронтальної інформатизації, соціальної комунікації та глобалізації соціально–комунікаційних процесів, коли новітні способи і засоби збору, накопичення і переробки даних, телекомунікації стають дієвим елементом усіх форм інформаційно–комунікаційних зв'язків без обмежень. Еволюційні тенденції суспільної діяльності створюють умови для збереження і трансляції досягнень науки, освіти, культури тощо, а також задоволення потреб в інформації. Отже, “динаміка комунікаційного середовища має основоположне значення для інтенсивного використання доступних знань у всіх значущих сферах діяльності суспільства і є необхідною умовою розвитку соціуму” [10, с. 43]. Водночас важливим кроком до прогресу комунікаційних взаємовідносин має стати активне подолання комунікаційних бар'єрів і перешкод (технічних, мовних, психофізіологічних, знакових, смислових, ситуаційних, соціальних, культурних тощо),

які виникають у процесі глобальної інформатизації суспільства. Інформаційно–комунікативне середовище – складова інтегральної галузі життєдіяльності людства – представлена економічною, політичною, культурною, освітньою, науковою та іншими сферами. Воно стало визначальним явищем суспільної реальності на етапі застосування інформаційно–комунікаційних технологій та становлення інформаційного суспільства. Нині значний інтерес науковців до проблем формування інформаційно–комунікаційного середовища пов'язаний, передусім, з сучасними технологіями, які повністю змінили уявлення суспільства про майбутнє людської цивілізації. З цих позицій науковці аналізують характерні ознаки, проблеми, перспективи розвитку комунікаційного середовища в умовах інформаційного суспільства.

Кожному суспільству для забезпечення обміну і розповсюдження інформації необхідне повноцінне комунікаційне середовище. Еволюція людської культури й еволюція соціальних комунікацій взаємопов'язані між собою, оскільки комунікація є органічною частиною людської культури і кожен її еволюційний етап має тільки йому притаманні характеристики. У працях багатьох дослідників (Р. Ф. Абдєєва, Д. Белла, В. О. Ільганаєвої, В. Б. Кашкіна, Г. Г. Почепцова, В. П. Конєцької, А. В. Соколова) розкривається “вплив рівнів комунікаційної культури на систему становлення соціальної комунікації, яка є характерною для кожного історичного етапу розвитку суспільства” [11, с. 49].

Сучасні науковці зазначають, що “інформаційно–комунікаційне середовище є універсальною сукупністю матеріально–речових, субстанціонально–змістових, технологічних, організаційних умов, які дозволяють соціальним групам і структурам здійснювати передачу та взаємообмін інформацією, що, перш за все, необхідно суб'єктам комунікаційної взаємодії та спілкування в конкретно–історичному просторово–часовому континуумі” [12, с. 51].

Ми пропонуємо під інформаційно–комунікаційним середовищем розуміти сукупність умов виникнення, наповнення, здійснення, реалізації комунікаційного процесу і наявності зворотного зв'язку. Інформаційно–комунікаційне середовище – необхідний фактор і цілісна система формування єдиного комунікаційного простору суспільства.

“Сучасні парадигмальні комунікативні стратегії, переконує Г. Г. Почепцов, ґрунтовані на активному символічному використанні інформаційних і телекомунікаційних технологій, поєднують інструментальні і функціональні комунікаційні дії, забезпечують новий тип спілкування людини, культури, соціуму, а саме: віртуальність, інтерактивність, гіпертекстуальність, глобальність, креативність, анонімність, мозаїчність” [13, с. 35]. Розглянемо окремі головні особливості вищезазначених комунікаційних процесів.

– Специфічний паралельний цифровий простір (електронна форма комунікацій) зумовлює віртуальність комунікативних процесів, коли електронне спілкування, на відміну від усної, або документальної форми комунікації, відбувається у

віртуальному інформаційному просторі глобальної комп'ютерної мережі.

– Інтерактивність проявляється в розвитку гіпермедіа, що разом із мас-медіа є універсальним посередником комунікаційного соціального спілкування в різних сферах суспільного життя.

– Гіпертекстуальність розглядається як нова текстуальна парадигма та спосіб комунікації в суспільстві, орієнтовані на численні одночасні потоки інформації. “Гіпертекст же за словами С. В. Михайлова, є загальнодоступним засобом створення, збереження, передачі даних, об'єднує всі інформаційні потоки біт в єдиному інформаційному комунікаційному середовищі, забезпечує глобальний характер спілкування [14, с. 38].

– Глобалізація комунікації знімає просторово-часові обмеження комунікативної взаємодії, сприяє формуванню мегасуспільства.

– Креативність у віртуальному спілкуванні є класичним прикладом виявлення людиною максимальних можливостей для конструктивної діяльності у віртуальному середовищі як новому типі комунікативного співтовариства.

Розглядаючи інформаційно-комунікаційне середовище суспільства як відображення багатфункціональної системи соціальних зв'язків, взаємовідносин, пов'язаних із задоволенням загальних потреб суспільства, слід пам'ятати, що воно має часові характеристики. Зокрема, минуле – колективний досвід, системи соціально-комунікативного знання, уміння та навички, що втілені в матеріально-суспільних комунікаційних явищах, зразки і традиції комунікаційної дії та соціально-інформаційні й когнітивні процеси тощо; теперішнє – творча колективна праця, ефективне використання досягнень інформаційної революції в різних сферах життя суспільства, інноваційні трансформації соціально-культурних здобутків людства через результативну прагматичну діяльність, основу на використанні комп'ютерних і телекомунікаційних технологій тощо; майбутнє – суспільно необхідні соціально-комунікаційні реальні можливості, перспективні плани, прогресивний розвиток комунікаційного середовища інформаційного суспільства. Інформаційно-комунікаційне середовище стає реальністю там, де реалізується комунікативний ланцюжок: хто?, що?, навіщо? кому?, у якому питанні – що? і навіщо? (з якою метою?) – є головними елементами. Результатом реалізації комунікаційного ланцюжка мають бути взаєморозуміння і об'єднання суб'єктів та об'єктів освітнього процесу з метою досягнення важливої для обох учасників взаємодії результату. Досягнення консенсусу є надзавданням функціонування комунікативного середовища у напрямі створення збалансованого освітнього простору.

Ефективну спробу створення об'єктно-орієнтованої моделі інформаційно-комунікаційного середовища на прикладі освітнього простору запропонувала І. М. Розіна. Автор створеної моделі називає “п'ять ознак: інтегративну цілісність; багатокультурність та багатоплановість; надмірність (у позитивному сенсі); відкритість; мовну (лінгвістичну) спрямованість” [15, с. 122].

Цілком слушним, на нашу думку, є висновок І. М. Розіної: “незважаючи на активний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій у напрямі мультимедіа, конвергенції різноманітних середовищ, основою для взаємодії в інформаційно-комунікаційному середовищі був і залишиться текст, наприклад, у форумах, чатах, інших діалогових системах у реальному часі” [16, с. 125–126]. Модель освітнього інформаційно-комунікаційного середовища науковець розглядає як об'єктно-орієнтовану, де об'єктами є: користувачі (викладачі, учні й інші учасники педагогічного процесу, провайдери освітніх послуг), правила взаємодії (передбачені комп'ютерною програмою, курсом, інтуїтивні, етичні), події (здійснювані користувачами дії та їхні результати), інформаційні об'єкти (тексти, графіка, відеозаписи, з якими працюють користувачі). Важливим є те, що І. М. Розіна в запропонованій “студентоцентричній” моделі традиційного освітняського середовища вказує на його трансформацію під впливом інформаційно-комунікативних технологій, комп'ютерно-опосередкованої комунікації. У результаті формується інтегроване освітняське інформаційно-комунікаційне середовище з розподіленими ресурсами і комунікативною інфраструктурою підтримки різноманітних освітняських спільнот. Але в цій моделі немає чіткого розмежування понять “інформаційно-комунікаційне середовище” і “інформаційно-комунікаційний простір”. Для подальшого практичного втілення цієї моделі бракує необхідного рівня її конкретизації, зокрема структурних елементів простору.

Сьогодні ми бачимо, що в демократичному світі під впливом пропозицій і застережень громадян щодо дій владних структур прискорюється економічне зростання країн, наукові дослідження і технології освіти та шляхи впровадження інновацій вдосконалюються, докорінно змінюючи економіку, соціальну структуру суспільства, його правову культуру, державне управління тощо.

Це, безперечно, неможливо без облаштування життя суспільства сучасними засобами комунікацій і інформаційного обслуговування згідно зі зрозумілими й законодавчо визначеними нормами.

Відповідно, зміни, що відбуваються в сучасному соціальному просторі не можуть не мати істотного впливу на зміст і спрямованість комунікативних процесів. “Вплив суспільних змін і нові інформаційні технології, зазначає В. В. Зотов, пов'язані не стільки з розширенням можливостей накопичення та переробки інформації” як це уявлялося раніше, скільки “з новими формами комунікації”¹⁴ [17, с. 14].

Побудова єдиного інформаційно-комунікативного середовища сучасного світу, створюється такими здобутками цивілізації, як глобальна система Internet, засоби зв'язку та пересування величезних мас людей, що посилює природне прагнення людей до об'єднання, гармонізації людських відносин, вироблення нових підходів до вирішення соціальних та економічних проблем, що стоять перед людством. Крім того, багатополарність сучасного світопорядку “вивернула” нові проблеми, орієнтовані, перш за все, на культурно-комунікативну сферу соціальної реальності.

Таким чином, джерелами формування інформаційно-комунікативного середовища є:

формування абсолютно нового типу комунікативної взаємодії, що забезпечується величезною кількістю комунікативних засобів і посередників; інформаційна революція другої половини ХХ століття, яка викликала поширення частки ЗМІ, Internet, стільникового та супутникового зв'язку і т.д. в забезпечення інформаційно-комунікативної взаємодії між людьми, та змінила їх спосіб життя, соціальні механізми, що забезпечують функціонування комунікативного простору населення планети; розвиток засобів масової інформації, що розкриває широкі можливості впливу (аж до маніпулювання) на масову свідомість, включає країни світу в неминучу глобалізацію інформаційних процесів; доступність практично будь-якої інформації найширшим верствам населення (було б бажання); формування стійкого інформаційно-комунікативного середовища; сучасне комунікативне поле (поле взаємодії людей), яке характеризується високою мобільністю не тільки людини, але і соціальних систем і соціальних інститутів, скороченням часу, що відводиться на міжособистісне тривале спілкування, появою нових інформаційно-комунікативних технологій, що сприяють скороченню часу зв'язків між людьми.

Список використаних джерел

1. Носков И.А. Проблема формирования информационной образовательной среды / Игорь Александрович Носков // Интернет и образование. – 2002. – №32. – С.32–35.
2. Солдаткин В.И. Информационно-образовательная среда открытого образования / В.И. Солдаткин. – М.: НИИЦ РАО, 2002. – 676 с.
3. Петухова Л.Є. До питання про трисуб'єкту дидактику / Петухова Л.Є., Співаковський О.В. // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2007. – №5 (61). – С.7–9.
4. Дубас О.П. Інформаційно-комунікаційний простір: поняття, сутність, структура / О.П. Дубас // Сучасна українська політика. – 2010. – Вип.19. – С.223–232.
5. Манакова И.Ю. Кризис идентичности в условиях формирования постиндустриального общества / И.Ю. Манакова // Труды молодых ученых Воронежского государственного университета. – 2005. – Вып.1/2. – С.262–266.
6. Каткова М.В. Понятие “информационное пространство” в современной социальной философии / М.В. Каткова // Известия Саратовского университета. Сер. Философия. Психология. Педагогика. – 2008. – Вып.2. – С.23–26.
7. Роберт И.В. Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы, перспективы использования / И.В. Роберт. – М.: Школа-Пресс, 1994. – 205 с.
8. Петухова Л.Є. Розширення можливостей навчального процесу в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища / Л.Є. Петухова // Інформаційні технології в освіті. Збірник наукових праць. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2010. – Вип.6. – С.32–37.
9. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие / Г.К. Селевко. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
10. Константиновский Д.Л. Институт образования в меняющейся реальности / Д.Л. Константиновский // Россия реформирующаяся: Ежегодник – 2002 / [под ред. Л.М. Дробизево]. – М.: Институт социологии РАН, 2002. – С.41–50.
11. Ильганаева В.А. Гармонизация культурной среды в условиях информатизации общества / В.А. Ильганаева. – К.: Ред. Журналу “Библиотечный вестник”, 1996.
12. Ильганаева В.А. Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность): словарь-справочник / В.А. Ильганаева. – К.: “Городская типография”, 2009. – 392 с.
13. Почепцов Г.Г. Коммуникативные технологии двадцатого века / Г.Г. Почепцов. – М.: Реал-бук; К. Ваклер, 2000. – 352 с.
14. Михайлов В.А. Особенности развития информационно-коммуникативной среды современного общества / В.А. Михайлов, С.В. Михайлов // Актуальные проблемы теории коммуникации: сб. науч. тр. – СПб., 2004. – С.34–52.
15. Розина И.Н. Компьютерные телекоммуникации как инновационное дидактическое средство в программе подготовки учителей России и США / И.Н. Розина // Информационные технологии в процессе подготовки современного специалиста: Межвуз. сб. – Липецк: Изд-во ЛГПИ, 1998. – С.121–126.
16. Розина И.Н. Педагогическая компьютерно-опосредованная коммуникация как прикладная область коммуникативных исследований / И.Н. Розина. – Новые ценности образования 2006 г. – №3.
17. Зотов В.В. Информационная картина мира и информационно-коммуникативная среда: проблемы взаимосвязи в современном обществе / В.В. Зотов, Е.И. Боев // Вопросы культурологии. – 2008. – №11. – С.14–16.

References

1. Noskov Y.A. Problema formirovaniya ynformatsyonnoy obrazovatel'noy sredy / Yhor' Aleksandrovych Noskov // Ynternet u obrazovanye. – 2002. – #32. – S.32–35.
2. Soldatkyn V.Y. Ynformatsyonno-obrazovatel'naya sreda otkrytogo obrazovaniya / V.Y. Soldatkyn. □ M.: NYTs RAO, 2002. □ 676 s.
3. Petukhova L.Ye. Do pytannya pro trysub"yektnu dydaktyku / Petukhova L.Ye., Spivakovskyy O.V. // Komp"yuter u shkoli ta sim"yi. – 2007. – #5 (61). – S.7–9.
4. Dubas O.P. Informatsiyno-komunikatsiynnyy prostir: ponyattya, sutnist', struktura / O.P. Dubas // Suchasna ukraiyins'ka polityka. □ 2010. □ Vyp.19. □ S.223–232.
5. Manakova Y.Yu. Kryzys ydentychnosti v uslovyakh formirovaniya postyndustrial'noho obshchestva / Y.Yu. Manakova // Trudy molodykh uchennykh Voronezhskoho gosudarstvennogo unyversyteta. □ 2005. □ Vyp.1/2. □ S.262–266.
6. Katkova M.V. Ponyatyte “ynformatsyonnoe prostranstvo” v sovremennoy sotsyal'noy fylosofiy / M.V. Katkova // Yzvestiya Saratovskoho unyversyteta. Ser. Fylosofiya. Psykholohyya. Pedahohyka. – 2008. □ Vyp.2. – S.23–26.
7. Robert Y.V. Sovremennyye ynformatsyonnyye tekhnolohyy v obrazovaniy: dydaktycheskiye problemy, perspektivy yspol'zovaniya / Y.V. Robert. – M.: Shkola-Press, 1994. – 205 s.
8. Petukhova L.Ye. Rozshyrennya mozhlyvostey navchal'noho protsesu v umovakh informatsiyno-komunikatsiynnoho pedahohichnoho seredovyscha / L.Ye. Petukhova // Informatsiyni tekhnolohiyi v osviti. Zbirnyk naukovykh prats'. – Kherson: Vydavnytstvo KhDU, 2010. – Vyp.6. □ S.32–37.
9. Selevko H.K. Sovremennyye obrazovatel'nyye tekhnolohyy: Uchebnoe posobyte / H.K. Selevko. □ M.: Narodnoe obrazovanye, 1998. □ 256 s.
10. Konstantynovskyy D.L. Ynstytut obrazovaniya v menyayushcheyseya real'nosti / D.L. Konstantynovskyy // Rossiya reformyruyushchayasya: Ezhehodnyk – 2002 / [pod red. L.M. Drobizhevoy]. – M.: Ynstytut sotsyolohyy RAN, 2002. – S.41–50.
11. Yl'hanaeva V.A. Harmonyzatsyya kul'turnoy sredy v uslovyakh ynformatyzatsyy obshchestva / V.A. Yl'hanaeva. – K.: Red. Zhurnalu “Biblioteknyy visnyk”, 1996.
12. Yl'hanaeva V.A. Sotsyal'nyye kommunykatsyy (teoryya, metodolohyya, deyatel'nost'): slovar'-spravochnyk / V.A. Yl'hanaeva. – K.: “Horodskaya typohrafiya”, 2009. – 392 s.
13. Pocheptsov H.H. Kommunykativnyye tekhnolohyy dvadtsatohogo veka / H.H. Pocheptsov. – M.: Real-buk; K. Vakler, 2000. – 352 s.
14. Mykhaylov V.A. Osobennosti razvytiya ynformatsyonno-kommunikativnoy sredy sovremennoho obshchestva / V.A. Mykhaylov, S.V. Mykhaylov // Aktual'nyye problemy teoryi kommunykatsyy: sb. nauch. tr. – SPb., 2004. – S.34–52.
15. Rozyna Y.N. Komp'yuternyye telekommunikatsyy kak ynnovatsyonnoe dydaktycheskoe sredstvo v prohramme podgotovky uchyteley Rossiy y SShA / Y.N. Rozyna // Ynformatsyonnyye tekhnolohyy v protsesse podgotovky sovremennoho spetsyalista: Mezhrvuz. sb. – Lypetsk: Yzd-vo LHPY, 1998. □ S.121–126.
16. Rozyna Y.N. Pedahohycheskaya komp'yuterno-oposredovannaya kommunykatsyya kak prykladnaya oblast' kommunykativnykh yssledovaniy / Y.N. Rozyna. – Novyye tsemnosti obrazovaniya 2006 h. □ #3.
17. Zotov V.V. Ynformatsyonnaya kartyna myra y ynformatsyonno-kommunikativnaya sreda: problemy vzaymosvyazy v sovremennoy obshchestve / V.V. Zotov, E.Y. Boev // Voprosy kul'turolohy. – 2008. – #11. – С.14–16.

Moskaliuk G. F., Ph.D., competitor, National Pedagogical University the name of M. P. Drahomanov (Ukraine, Kyiv), 05031985@ukr.net

Forming information and communication environment

Nature and essence of modern informative society are analysed with his various information holding objects, technologies, knowledge, by organizational structures and others like that; an author asserts that such environment functions in the special informative space that forms new vital space of co-operation between people; actuality of attempts of scientists to outline the basic, fundamental signs of informative society, necessity of clarification of concept, nature and sources of forming of informatively-communication environment is marked, in particular, in Ukraine.

Keywords: *informatively space, of informatively-communication environment, educational of informatively-communication environment.*

Москалик Г. Ф., кандидат философских наук, соискатель, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), 05031985@ukr.net

Формирования информационно-коммуникационной среды

Анализируется природа и сущность современного информационного общества с его разнообразными информационными объектами, технологиями, знаниями, организационными структурами и т.п.; автор утверждает, что такая среда функционирует в особом информационном пространстве, который формирует новое жизненное пространство взаимодействия между людьми; отмечается актуальность попыток ученых очертить основные, фундаментальные признаки информационного общества, необходимость уточнения понятия, природы и источников формирования информационно-коммуникационной среды, в частности, в Украине.

Ключевые слова: *информационное пространство, информационно-коммуникационная среда, образовательная информационно-коммуникационная среда.*

* * *

УДК 165:569

Васильєва Л. А.

кандидат філософських наук,
доцент кафедри політології та історії,
Національний аерокосмічний університет "ХАІ"
(Україна, Харків), adululu@gmail.com

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ ЯК КРОС–КУЛЬТУРНА ДІАЛОГІКА СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

Зроблена спроба осмислення сучасних глобальних проблем інформаційного суспільства в детермінантах крос–культурної комунікації як конструктивного міжкультурного діалогу. Особлива увага приділяється "брендуванню" як одній із продуктивних крос–культурних технологій.

Ключові слова: *крос–культура, діалог, комунікація, інформаційне суспільство, глобалізація, компроміс, брендинг, екологія, технологія.*

В сучасних глобалізаційних перетвореннях крос–культурного простору все більшу актуальність, вагу й вплив набуває міжнародна комунікація і фактор всебічної діалогічності. Крос–культурне діалогічне обґрунтування самоцінності кожної національної моделі має велике значення на фоні пропаганди абстрактних "загальнолюдських цінностей", а збільшення частки виробництва нематеріальних благ в міжнародному просторі (послуг, інформаційних продуктів, брендів) також вимагає крос–культурного діалогу.

Метою даної статті є осмислення глобальних проблем людства як крос–культурного діалогу в пошуку міжнародних, міждержавних і міжкультурних компромісів для збереження світової цілісності.

В сьогоднішні, де досягнення консенсусу не означає обов'язкового і необхідного втілення його в реальних практичних діях, дана проблематика набуває особливої актуальності, оскільки на фоні міждержавних і міжкультурних конфліктів безпека всього людства стає під загрозою. І саме крос–культурний діалог, як продуктивна активність, що спрямована на подолання

всебічних протиріч і конфліктів, може стати практичною взаємодією, спільним осмисленням труднощів, толерантним співіснуванням у сучасному мультикультурному просторі.

Декілька слів про термінологію. Поняття "крос–культурний" та "міжкультурний" мають принципову відмінність для даного дослідження. Слово "міжкультурний" вживається по відношенню до взаємодії двох культур, до подій які проходять між двома акторами комунікації (навіть якщо існує декілька учасників комунікації). Другий же термін походить від англійського слова tocross – "перетинати, переходити", він відноситься, перш за все, до технологій, тактик і характеристикам, які можуть бути застосовані до декількох культур одночасно. Наприклад, взаємодія може бути міжкультурною, якщо в ній беруть участь дві культури, і може бути крос–культурною технологією, якщо таких культур декілька.

Окреслена проблематика щодо розуміння феномену крос–культурної діалогіки як певної форми комунікації окремих культур можна зафіксувати у тезах: 1) діалогічність є неманіпулятивним режимом комунікації, який відкриває новий фундаментальний ракурс бачення конкретних соціальних, політичних, культурних феноменів; 2) діалогічність є нетривіальним режимом комунікації, він являється своєрідною "внутрішньою межею" комунікації, її іманентним самозабезпеченням, оскільки метою комунікації є досягнення спільності через відмінності, а метою діалогу – саме навпаки: виявлення і відтворення відмінностей через спільність; 3) діалогічність являється постійним процесом, який відбувається на різних рівнях – індивідуальному і груповому, через безпосереднє чи опосередковане (наприклад, через засоби масової інформації) спілкування.

В сучасному інформаційному суспільстві однією з технологій крос–культурної діалогічності може бути "бренд" – "брендинг", оскільки в умовах, коли "культурні й цивілізаційні відмінності ставлять під сумнів всю сучасну західну і особливо американську віру в універсальну значимість окремих цінностей" [13], саме брендинг стає тією об'єднуючою сполукою, що здатна дуже легко й непримусово інтегрувати усі ціннісні світозберегаючі орієнтири в єдиний крос–культурний простір. Використання впливу брендів як форми комунікації на основні соціально–культурні відносини стосується як внутрішніх перетворень суспільства, так і інтеграційного впровадження всіх держав у світовий культурний простір (А.Аппадурі, Р.Елліот, М.Фезерстоун, В.Шейко, Дж.Рітцер, М.Каган, В.Малахов, Хейлбрунн).

Так основною рисою сучасного брендингу є здатність привнести в глобалізаційний культурний простір єдиний знаково–символічний код, який здатен сформулювати універсальний соціально–комунікативний простір й змінити інформаційно–ідеологічну складову окремої культури. Наприклад, на Заході, разом з традицією "вільно вартісних брендів" (окремі місцеві торговельні марки), набула широкого розповсюдження модель "парасолькового брендингу", коли кожен продукт компанії позиціонується по–своєму (для компанії Nestle це бренди Nescafe, Nestea, Nesquick та ін.). При цьому усі бренди мають власну